

3. PIELIKUMS

Sociālajā darbā ģimenēm ar bērniem izmantojamo pakalpojumu apraksts

METODISKAIS MATERIĀLS SOCIĀLAJAM DARBAM
ģimenēm ar bērniem

2020. gads

Labklājības ministrija

KONSULTĀCIJAS

SOCIĀLAJĀ DARBĀ ĢIMENĒM AR BĒRNIEM PIESAISTĀMO PAKALPOJUMU APRAKSTS¹

Pakalpojuma nosaukums	Īss pakalpojuma apraksts	Gadījumi, kuros tiek piemērots pakalpojums ²					
		Atkarība	Vardarbība	GRT	Piesaiste	Prasmes	Ilgstoša nabadzība
Narkologs	Veic atkarības slimību profilaksi, diagnostiku, ārstēšanu; sastāda ārstēšanas plānu, iekļaujot pēc nepieciešamības medikamentozu, ambulatoru ārstēšanu un/vai ārstēšanas/ motivācijas / rehabilitācijas programmu stacionārā.	B P ³					
Atkarību ārstēšanas un sociālās rehabilitācijas programmas (īstermiņa, ilgtermiņa)	Ambulatorās sociālās rehabilitācijas programmas: nodrošina individuāli izstrādātas (uz izvērtēšanu balstītas) programmas veidā, kas ietver psihodiagnostiku, terapiju, darbu ar ģimeni, grupu terapiju ⁴ . Stacionārās sociālās rehabilitācijas programmas: īstermiņa: Pusaudžu narkoloģiskā motivācijas programma (Ģintermūižā, 30 dienas), Mīnesotas programma pilngadīgajiem (28 dienas); ilgtermiņa: līdz 12 mēnešiem stacionārā, pieejamas programmas pusaudžiem, pilngadīgiem. Programmas darbība notiek terapeitiskā vidē ar diennakts izmitināšanas apstākļiem, strukturētu dienas, nedēļas un mēneša plānu. Mērķis - izstrādāt noturīgu noraidošu attieksmi pret atkarību izraisošu vielu lietošanu turpmākajā dzīvē. Pakalpojumu nodrošina starpprofesionāļu komanda.	B P					
Psihiatrs	Diagnosticē psihiskus traucējumus un/ vai saslimšanas, nozīmē medikamentozu ārstēšanu (ambulatori vai stacionāri).	B P	B P	B P			
Ģimenes ārsts	Nodrošina primārās veselības aprūpes pakalpojumus <ul style="list-style-type: none"> • aprūpē pacientus visa mūža garumā; • novēro un ārstē visas iekšējās slimības; • nosūta uz diagnostiskajiem izmeklējumiem; • nosūta uz nepieciešamajām konsultācijām; • veic infekciju slimību profilaksi un ārstēšanu (difterija, ērcu encefalīts, gripa); 		B P	B P	B P	B P	B P

¹ Sociālo pakalpojumu apraksts var tikt pilnveidots, papildināts atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām katra pakalpojuma piešķiršanā, finansēšanā un nodrošināšanā. Jaunus pakalpojumus veido un attīsta gan valsts, gan pašvaldība, gan NVO, gan privātais sektors.

² Šajā apkopojumā minētas visbiežāk SD ĢB konstatētās problēmu grupas, kā arī gadījumi, kad nepieciešami pakalpojumi

³ B – bērns; P- pilngadīga persona

⁴ Šobrīd nodrošina Pusaudžu resursu centrs Rīgā un Liepājā

Pakalpojuma nosaukums	Īss pakalpojuma apraksts	Gadījumi, kuros tiek piemērots pakalpojums ²					
		Atkarība	Vardarbība	GRT	Piesaiste	Prasmes	Ilgstoša nabadzība
	<ul style="list-style-type: none"> • veic grūtnieču aprūpi un novēro sievietes pēcdzemdību periodā, sniedz konsultācijas, nosūta uz izmeklējumiem un pie speciālistiem; • nepieciešamības gadījumos izsniedz darbnespējas lapu; • nosūta uz darba ekspertes ārstu komisijām; • izsniedz izrakstus un izziņas par pacienta veselības stāvokli; • izraksta medikamentus⁵. 						
Psihosociālais sociālais darbs	<p>Psihosociāla palīdzība ir sociālā darba virziens, kā nolūks ir palīdzēt indivīdam un ģimenei risināt starppersonu un sociālās vides problēmas, sniedzot psiholoģisku un sociālu atbalstu. Intervences ir vērstas uz klienta iekšējās motivācijas paaugstināšanu, mainīt klienta motivācijas fokusu no ārējās uz iekšējo.⁶</p>	B P	B P	B P	B P		P
Grupu darbs	<p>Grupu izmantošanas amplitūda ir ļoti plaša, t.sk. pašpalīdzības, atbalsta, terapeitiskās, korekcijas, utt. grupas, kuru pielietošanu (izmantošanu) nosaka klienta vajadzības (iespējas) un sociālā darba speciālista kompetence, kā arī tam visām ir raksturīga mērķtiecīga (tieša vai netieša) sociālā darba intervence.</p> <p><u>Pašpalīdzības grupas</u>: brīvprātīga cilvēku kopa, kurus vieno kopējas problēmas, situācija vai stāvoklis, vai dzīves pieredze. Sanāk kopā ar kopīgu mērķi palīdzēt viens otram, lai veicinātu dzīves kvalitātes paaugstināšanu (piemēram, Anonīmo alkoholiķu biedrības pašpalīdzības grupas atkarīgajiem (AI-anon)), pieaugušajiem alkoholiķu bērniem (PAB) u.c.)</p> <p><u>Atbalsta grupas</u> ir profesionālā darbība, kas balstīta uz pašpalīdzību, bet mērķtiecīgi vadīta, lai veicinātu kādu problēmu, grūtību un/vai dzīves situāciju pozitīvu un labvēlīgu risinājumu vai aktualizāciju (piemēram, atbalsta grupa vecākiem, kuri aprūpē bērnu ar īpašām vajadzībām). Mērķtiecīgi orientēta uz grupas dalībnieku attīstību un izaugsmi.</p> <p><u>Terapeitiskās grupas</u>. Grupu locekļi ir ar smagām emocionālām un/vai personiskām, t.sk. sociālām problēmām. Grupu mērķis ir veicināt, lai uz kopīgu kolektīvo pieredzi, pārdzīvojamiem un grupā esošiem resursiem (ar terapeita palīdzību) izprastu, pieņemtu un/vai rastu risinājumus esošām problēmām, lai no grupas saņemtu psihosociālu atbalstu, iedrošinājumu vai piederības sajūtu. Grupu vada īpaši apmācīti grupas terapeiti, t.sk. psihoterapeiti.</p> <p><u>Sociālās kompetences paaugstināšanas grupas</u>. Var būt mērķtiecīgi vadītas un organizētas grupas, kā arī „stihiski” pašizveidojušas ar nenoteiktu vadību, bet ar kopīgu mērķi apgūt kādas izstrukturotas prasmes, iemaņas, kuras palīdzētu / uzlabotu ikdienas dzīvi (dzīves kvalitāti), kaut iegūtais rezultāts varētu būt pretējs no sabiedrības „normu” viedokļa. Profesionāli vadītās vai organizētas grupas tiek veidotas ar mērķi, lai veiksmīgas individu mijiedarbības rezultātā tiktu apgūtas jaunas vai atjaunotas „aizmirstās” prasmes.</p>	P B	B P	P	B P		P

⁵ <https://www.vca.lv/primara-veselibas-aprupe.html>

⁶ Rokasgrāmata “Psihosociālais sociālais darbs sistēmiskajā pieejā”. Nodibinājums “C Modulis” (2015), 23.lpp.

Pakalpojuma nosaukums	Gadījumi, kuros tiek piemērots pakalpojums ²					
	Atkarība	Vardarbība	GRT	Piesaiste	Prasmes	Ilgstoša nabadzība
	Īss pakalpojuma apraksts					
	<p><i>Informatīvās vai izglītojošās grupas.</i> Efektīvas ir tad, kad grupai ir pietiekoši daudz iekšējo resursu, lai spētu pašizglītoties un izglītot apkārtējos, kad grupa iegūto informāciju „multiplēs un sinerģēs” (izlaidīs caur sevi un pievienos savu unikālo informāciju). informatīvās grupas var tikt izmantotas kā preventīvs pasākums riska novēršanai.⁷ Izglītojošas grupas, ar mērķi sniegt grupas dalībniekiem jaunas zināšanas, motivēt jaunu prasmju apgūšanu ir, piemēram, “Bērnu emocionālā audzināšana”, “Ceļvedis, audzinot pusaudzī” u.c.</p> <p>Grupas pēc nepieciešamības var organizēt Sociālais dienests, piesaistot piemērotus resursus - telpas, grupu vadītāju ar nepieciešamajām prasmēm un/ vai kvalifikāciju, vai sadarbojoties ar NVO, vai izmantojot NVO organizētās grupas kā resursu gadījuma vadīšanā.</p>					
Ģimenes asistents			P		P	
Sociālais darbinieks darbam ar atkarībām		B P				
Īslaicīgs patvērums/ sociāla rehabilitācija ar izmitināšanu	<p>Sniedz informāciju par atkarībām, to attīstību, riskiem.</p> <p>Motivē mazināt/pārtraukt atkarības vielu/procesu lietošanu, nepieciešamības gadījumā motivē apmeklēt narkologu, lai uzstādītu diagnozi un uzsāktu ārstēšanu.</p> <p>Iesaka papildus citus pakalpojumus: psihologa, psihoterapeita, mentora u.c. pakalpojumus.</p> <p>Uzturēšanās iespējas ģimenei ar bērniem, nodrošinot psiholoģisko palīdzību un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus pēc nepieciešamības.</p> <p>Labās prakses piemērs: Rīgas pašvaldības nodrošinātais pakalpojums «Īslaicīgās uzturēšanās mītnes pakalpojums»⁸, kas nodrošina īslaicīgu dzīvesvietu un sociālā darba speciālista palīdzību sociālo problēmu risināšanā ar mērķi atrast personai (ģimenei) pastāvīgu dzīvesvietu. Atbilstoši nepieciešamībai ģimenei tiek sniegta cita sociālā palīdzība un/vai citi sociālie pakalpojumi. Pakalpojuma saņēmējiem, kuri aktīvi iesaistās savu problēmu risināšanā, pildot līdzdarbības pienākumus, īslaicīgās uzturēšanās mītnes pakalpojums tiek sniegts līdz 6 mēnešiem gadā.</p>					
Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi vardarbībā cietušiem					B P	

⁷ Vairāk par grupu veidiem un grupu darbu lasīt: Rokasgrāmata. Metodes un pieejas sociālajā darbā. (2011) Kuldīga. Izgūts: <http://www.sif.gov.lv/nodevumi/nodevumi/3167/rokasgramata.pdf>, 51.-62.lpp.

⁸ Īslaicīgās uzturēšanās mītnes pakalpojums. Apraksts: <https://www.eriga.lv/ServiceCards/Default.aspx?cardExternalId=RD017961AJ0010>

⁹ Ministru kabineta noteikumi Nr.1613 (2009) “Kārtība, kādā nepieciešamo palīdzību sniedz bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām”; <https://likumi.lv/doc.php?id=202912>, 1.pants

Pakalpojuma nosaukums	Īss pakalpojuma apraksts	Gadījumi, kuros tiek piemērots pakalpojums ²					
		Atkarība	Vardarbība	GRT	Piesaiste	Prasmes	Ilgstoša nabadzība
	<p>spēju (ierobežotas personas spējas strādāt, aprūpēt sevi, iekļauties sabiedrībā) atjaunošanai vai uzlabošanai; personas sociālās funkcionēšanas spēju nostiprināšana vai atjaunošana.¹⁰</p> <p>Pakalpojumus dzīvesvieta gan bērniem, gan pieaugušajiem nodrošina psihologs 10 individuālo konsultāciju veidā. Institūcijā pakalpojumu sniedz starpprofesionāļu komanda.</p>						
Sociālās rehabilitācijas pakalpojums cilvēktirdzniecības upurim	<p>Sociālās rehabilitācijas kurss¹¹ personai un arī ģimenes locekļiem (individuālas sociālā darbinieka, psihologa, jurista, ārstniecības personas un citu speciālistu konsultācijas atbilstoši personas individuālajam sociālās rehabilitācijas plānam)</p> <p>Pakalpojumu var saņemt persona, kura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kriminālprocesā par cilvēku tirdzniecību atzīta par cietušo vai tai noteikts liecinieka statuss, 2) ir iesaistīta kriminālprocesā par cilvēku tirdzniecību ārvalstīs vai tiek veikta citas darbības, kas ir par pamatu, lai pakalpojuma sniedzēja izveidotā speciālistu komisija noteiktu personai cilvēku tirdzniecības upura statusu, 3) ar pakalpojuma sniedzēja izveidotās speciālistu komisijas lēmumu atzīta par cilvēku tirdzniecības upuri. 	P					
Atbalsta pakalpojums bērniem, kas saskārušies ar traumatisku pieredzi	<p>Pakalpojums nodrošināms situācijā, kad bērns ir pārdzīvojis traumatisku situāciju, lai izvairītos no bērna vairākkārtīgas traucēšanas. Pakalpojuma būtība - bērns par notikumu tiek iztaujāts <i>vienreiz</i>, to veic kvalificēts, īpaši sagatavots psihologs atbilstoši pielāgotā vidē. Sarunas laikā tiek veikts videoieraksts turpmākai informācijas izmantošanai bērnu tiesību aizsardzības, kā arī sociālās rehabilitācijas mērķu plānošanai un realizēšanai.</p> <p>Labās prakses piemērs: nodibinājuma «Centrs Dardedze» pakalpojums bērnam kriminālprocesā. Ir izveidota bērniem draudzīga nopratināšanas istaba kurā bērnu nopratina ar psihologa starpniecību, tādējādi mazinot uztraukumu un bērna traumatizēšanas līmeni. Nopratināšanas tiek organizētas, sadarbojoties ar Valsts policiju.¹²</p>	B					

¹⁰ Ministru kabineta noteikumi Nr.790 (2014) "Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanas kārtība no vardarbības cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām"; <https://likumi.lv/ta/id/271251-socialas-rehabilitācijas-pakalpojumu-sniegšanas-kartiba-no-var darbības-cietusām-un-var darbību-veikusām-pilngadīgām-personām>;

¹¹ 2019. gada 16. jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 344 "Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri" izgūts: <https://likumi.lv/ta/id/308253-noteikumi-par-kartibu-kada-cilveku-tirdzniecības-upuri-sanem-socialas-rehabilitācijas-pakalpojumu-un-kriterijiem-personas>

¹² Bērns kriminālprocesā. Izgūts: <http://centrsdardedze.lv/lv/pakalpojumi/berniem-1/pirma-sadala-specialistiem>

Pakalpojuma nosaukums	Īss pakalpojuma apraksts	Gadījumi, kuros tiek piemērots pakalpojums ²					
		Atkarība	Vardarbība	GRT	Piesaiste	Prasmes	Ilgstoša nabadzība
Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi vardarbības veicējiem	<p>Grupas terapijas vai individuālo konsultāciju mērķis ir panākt, ka cilvēks:</p> <ul style="list-style-type: none"> - atpazīst un apzinās savu vardarbīgo uzvedību kā nepieņemamu un nosodāmu, - ir motivēts un spēj uzņemties atbildību par savu uzvedību, lai nenodarītu pāri citiem cilvēkiem, - maina ierastās saskarsmes veidus, veicināt dusmu pārvarēšanas spējas, nepielietojot pret citiem vērstu agresiju. <p>Vardarbīgas uzvedības mazināšanas pakalpojumu sniedz individuālu konsultāciju veidā – ne vairāk par desmit 45 minūtes ilgām psihologa konsultācijām vai grupu nodarbību veidā – 16 divas stundas ilgas nodarbības līdz 12 personām grupā.</p>	P					
Krīzes intervences pakalpojums krīzes situācijā nonākušām personām	<p>Krīzes intervences pakalpojums nodrošina profesionālu psiholoģisko, sociālā darba speciālista un citu speciālistu palīdzību krīzes situācijā, nodrošinot personām iespēju saņemt individuālas psihologa konsultācijas ar mērķi stabilizēt klienta psihoemocionālo stāvokli, uzlabot/attīstīt noteiktas prasmes, spējas, sniegt nepieciešamo psiholoģisko atbalstu un virzienu personas problēmu risināšanai un saskarsmes veicināšanai, savstarpējo attiecību ģimenē un ārpus tās uzlabošanai un stiprināšanai.¹³</p> <p>Šobrīd krīzes intervences pakalpojumu savas pašvaldības iedzīvotājiem nodrošina Rīga. Visā Latvijā līdzīgu pakalpojumu nodrošina Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Krīzes intervences komanda.¹⁴</p>	B P					
Psiholoģiskā palīdzība ārkārtas situācijā	<p>Pakalpojuma uzdevums ir nodrošināt psiholoģisku palīdzību ārkārtas situācijā (stihiska nelaime vai iepriekš neparedzami, no personas darbības neatkarīgi apstākļi, piemēram, ugunsgrēks, plūdi, vētra u.c.) nonākušām personām (ģimenēm) notikuma vietā (šobrīd šāds pakalpojums pieejams tikai Rīgas pilsētas pašvaldības teritorijā). Lēmumu par psiholoģiskās palīdzības nepieciešamību notikuma vietā pieņem Valsts Ugunsdzēsības un glābšanas dienesta Rīgas pilsētas pārvaldes dežūrdienesta operatīvais dežurants.¹⁵</p>						
Psihologs, t.sk., klīniskais psihologs	<p>Psiholoģiskās izpētes veikšana un psiholoģiskā konsultēšana, psiholoģisko treniņu vadīšana, izglītošana psiholoģiskās jomās, psiholoģiskās palīdzības sniegšana, psiholoģisko problēmu novēršana, attīstības programmu plānošana un to realizēšana.¹⁶</p> <p>Strādā individuāli vai ar grupu.</p> <p>Labās prakses piemērs - Rīgas pašvaldības nodrošinātais sociālais pakalpojums ģimenēm ar bērniem "Psiholoģiska konsultēšana, psihoemocionāla atbalsta un psiholoģiskas izpētes nodrošināšana"¹⁷</p>	B P	B P	B P	B P	B P	B P

¹³ Krīzes intervences pakalpojums krīzes situācijā nonākušām personām. Izgūts: <https://www.eriga.lv/ServiceCards/Default.aspx?cardExternalId=RD0009953AJ0010>
¹⁴ Krīzes komanda. Izgūts no: http://www.bti.gov.lv/lat/krizes_komanda/

¹⁵ Psiholoģiskā palīdzība ārkārtas situācijā. Izgūts: <https://www.eriga.lv/ServiceCards/Default.aspx?cardExternalId=RD018719AJ0012>

¹⁶ Rokasgrāmata "Psihosociālais sociālais darbs sistēmiskajā pieejā". Nodibinājums "C Modulis" (2015), 23.lpp.

¹⁷ Vairāk par pakalpojumu "Psiholoģiska konsultēšana, psihoemocionāla atbalsta un psiholoģiskas izpētes nodrošināšana" lasīt: <https://www.eriga.lv/ServiceCards/Default.aspx?cardExternalId=RD0008437AJ0018>

Pakalpojuma nosaukums	Īss pakalpojuma apraksts	Gadījumi, kuros tiek piemērots pakalpojums ²					
		Atkarība	Vardarbība	GRT	Piesaiste	Prasmes	Ilgstoša nabadzība
Psihoterapeits	Palīdz klientam labāk apzināties jūtas, domas, rīcību, grūtību veidošanās mehānismus, palīdz izvairīties dzīves prioritātes, pieņemt lēmumus un rīkoties saskaņā ar tiem. Strādā ar dziļākajiem, neapzinātākajiem psihes slāņiem. ¹⁸ Individuāla psihoterapija, ģimenes psihoterapija, pāru psihoterapija u.c. Pakalpojumus iespējams saņemt pie Latvijas Ārstu Psihoterapeitu biedrības sertificēta ārsta – psihoterapeita: https://www.arstipsihoterapeiti.lv/?hl=lv vai pie Latvijas Psihoterapeitu biedrības (https://psihoterapija.lv/) sertificēta psihoterapeita, kuram visbiežāk pamata augstākā izglītība nav ārsts (pirms psihoterapijas apgušanas jau ir ieguvis augstāko izglītību psiholoģijā, medicīnā, humanitārajās vai sociālajās zinātnēs).	B P	B P			B P	B P
Tiesiskās aizsardzības nodrošināšana (juridiskā palīdzība)	Klienta juridiska konsultēšana, palīdzība juridisku dokumentu sastādīšanā, procesu uzsākšanā, virzīšanā. Izglītošana par klienta tiesībām. Tiesības pilnu vai daļēju uz valsts nodrošināto juridisko palīdzību nodrošina Juridiskās palīdzības administrācija. ¹⁹	B P	B P			B P	B P
Mediācija	Juridisko palīdzību dažādos gadījumos iespējams piesaistīt arī caur NVO (piemēram, resursu centrs "Marta"). Ja ģimenē ir konfliktsituācija, kuru ģimene vēlas risināt ārpus tiesas - sarunu ceļā, var izmantot mediācijas pakalpojumu. Sertificētu mediatoru saraksts ir veidots saskaņā ar Mediācijas likumu. ²⁰						P
Sociālā palīdzība	Dažādas mantiskas vai naudas pabalstu /palīdzības piesaistīšana pamatvajadzību nodrošināšanai	B P	B P	B P		B P	B P
Uzticības persona/mentors	Persona, kurai ar klientu izveidojušās uzticēšanās pilnas attiecības, kura uzklausā klientu, pavada kopā laiku dažādās aktivitātēs, sniedz praktisku padomu un palīdzību, lai veicinātu pozitīvas pārmaiņas klienta dzīvē. Atbalsta sniegšanai riska vai augsta riska ģimenes bērnam, kuram ir problēmas mācībās, saskarsmē ar vienaudžiem vai ir nepieciešams atbalsts integrēšanai sabiedrībā vai izglītības sistēmā. Labās prakses piemērs: Rīgas pašvaldības nodrošinātais atbalsta ģimenes/uzticības personas pakalpojums (turpmāk - pakalpojums), kas nodrošina citas ģimenes/personas atbalstu bērna aprūpē un audzināšanā. Atbalsta ģimene/uzticības persona veic praktiskas darbības, kā, piemēram, pilnveido ģimenes sociālās iemaņas un prasmes, plāno dienas režīmu bērniem un veicina lietderīgu brīvā laika pavadīšanu, sniedz atbalstu budžeta plānošanā, dažādu sadzīvīsku jautājumu kārtošānā, palīdz veidot tradīcijas ģimenē utml. Par atbalsta ģimeni/uzticības personu var kļūt ģimenei tuvs draugs, paziņa, kaimiņš. ²¹	B P	B P	B P		B P	B P

¹⁸ Rokasgrāmata "Psihosociālais sociālais darbs sistēmiskajā pieejā". Nodibinājums "C Modulis" (2015), 23.lpp.

¹⁹ <https://jpa.gov.lv/valsts-nodrosinata-juridiska-palidziba145>

²⁰ Mediatoru saraksts http://www.mediacija.lv/?Mediatoru_saraksti

²¹ Atbalsta ģimenes un uzticības personas pakalpojums. Izgūts: <https://www.eriga.lv/ServiceCards/Default.aspx?cardExternalId=RD018666AJ0013>

Pakalpojuma nosaukums	Īss pakalpojuma apraksts	Gadījumi, kuros tiek piemērots pakalpojums ²					
		Atkarība	Vardarbība	GRT	Piesaiste	Prasmes	Ilgstoša nabadzība
Saturīga brīvā laika pavadīšanas iespējas	Instruments, ar kura palīdzību tiek veicināta klienta personības attīstība, ir organizētas un strukturētas brīvā laika aktivitātes, tai skaitā, neformālās un interešu izglītības programmas. Šādas aktivitātes piedāvā vairākas jauniešu nevalstiskās organizācijas, jauniešu centri, skolu pašpārvaldes, sporta klubi, mūzikas, mākslas un citas interešu grupas, kurās jaunieši piedalās, lai pavadītu no mācībām brīvo laiku. Būtiska ir fiziskā un psiholoģiskā drošība, atbilstoša struktūra, atbalstošas attiecības ar vienaudžiem un pieaugušajiem, piederības sajūta grupai, pozitīvas sociālās normas, atbalsts centieniem un izziņai, iespējas prasmju attīstībai, ģimenes, skolas un vietējās kopienas integrācija.	B P	B P	B P	B P	B P	B P
Nodarbinātības valsts aģentūras pakalpojumi	Dažādi nodarbinātības pakalpojumi (pasākumi noteiktām personu grupām, algoti pagaidu sabiedriskie darbi, reģionālās mobilitātes veicināšanas pasākumi u.c.) un apmācību iespējas.			P		P	P
Atbalsts izglītības iegūšanai	Piemērotas izglītības programmas personām ar GRT, iespējami tuvu dzīvesvietai.			B P			
Asistents (mācību iestādē un pavadīšanai ārpus tās)	Asistents palīdzēs skolēnam ar invaliditāti veikt vairākas darbības, kuras viņš nevar veikt patstāvīgi: pārvietoties izglītības iestādē, tajā skaitā starpbrīžos un pagarinātās dienas grupas laikā, ārpusstundu pasākumos, nokļūt vietās, kur notiek izglītības iestādes organizētie pasākumi, kā arī atbalstu līdzdalībai šajos pasākumos, atbalstu saskarsmē un komunikācijā ar citiem izglītojamiem, pedagogiem un citām personām, atbalstu pašaprūpes veikšanai, tajā skaitā personīgā higiēna, palīdzība ēdienreizēs un vietās, apģērbšanās un noģērbšanās, apģērba kārtošana, mācību materiālu sagatavošana darbam un mācību pierakstu veikšana, mācību vietas un piederumu sakārtošana, mācību Nokļūšana uz un no mācības iestādes personām ar invaliditāti tiek nodrošināta asistenta pakalpojuma pašvaldībā ietvaros.			B P			
Dienas centri (dienas aprūpes centri)	Asistenta pakalpojumu pašvaldībā nodrošina pašvaldības sociālais dienests. ²² Institūcija, kas dienas laikā nodrošina sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, sociālo prasmju attīstību, izglītošanu un brīvā laika pavadīšanas iespējas personām ar garīga rakstura traucējumiem, invalīdiem, bērniem no trūcīgām ģimenēm un ģimenēm, kurās ir bērns ar invaliditāti nelabvēlīgi apstākļi, kā arī pensijas vecuma personām. ²³			B P		B P	B P
Atelpas brīža pakalpojums	Atelpas brīža pakalpojuma sniedzējs nodrošina personām ar funkcionāliem traucējumiem īslaicīgu sociālo aprūpi līdz 30 diennaktīm gadā, aizstājot aprūpes procesā mājāsaimniecības locekļus. ²⁴			B P			B P

²² http://www.lm.gov.lv/lv/index.php?option=com_content&view=article&id=80078

²³ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. <https://likumi.lv/doc.php?id=68488>, 1.pants

²⁴ MK noteikumi Nr.338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem", 76.pants, <https://likumi.lv/doc.php?id=291788>

Pakalpojuma nosaukums	Īss pakalpojuma apraksts	Gadījumi, kuros tiek piemērots pakalpojums ²					
		Atkarība	Vardarbība	GRT	Piesaiste	Prasmes	Ilgstoša nabadzība
Montesori speciālista pakalpojumi (diagnostika un nodarbības)	Nodarbības tiek veicinātas bērna prasmes un tiek dotas bērnam jaunas iespējas spējas bērna attīstībā, ievērojot viņa spējas, sensitīvos periodus un īpašās intereses. Veicina bērna personības apzināšanos, pašvērtības, pašcieņas un patstāvības attīstību, normalizējot sociālo un emocionālo sfēru. ²⁵		B	B		B	B
PEP mamma	PEP mamma ir pirmā emocionālā palīdzība mammai pēc dzemdībām līdz bērna trīs gadu vecumam. PEP mamma sniedz atbalstu mammai dzīvesvietā, nekritizējot, nemācot "dzīvot", nevērtējot mammu. ²⁶			P		P	
Smilšu spēles terapija	Smilšu terapijas procesa laikā klientam ir iespēja izveidot pasauli, kas atbilst viņa iekšējam stāvoklim: ar brīvas, radošas spēles palīdzību viņš parāda to, kas notiek viņa pasaulē, izmantojot smiltis, ūdeni un mazas figūriņas. Latvijā smilšu spēles terapijas metodi ievada Vācijas Smilšu spēles terapijas biedrības priekšsēdētāja psihoterapeite Linde for Keizerlinka http://www.smilsuspeles.lv/lv/parterapiju Smilšu spēļu terapijas metode palīdz izpaust emocijas, kontrolēt tās, tāpēc tā ir efektīva, ja ir emocionālās sfēras traucējumi. Tāpat tā var iedarboties nomierinoši un palīdzēt atbrīvoties no iekšējās spriedzes. Smilšu terapiju nereti iesaki neirologi trauksmainiem, ļoti aktīviem bērniem. Tā ir īpaši efektīva un maiga terapija arī sievietēm grūtniecības periodā, lai pārstrādātu trauksmi un dažādas bailes. Ar smilšu terapiju nodarbojas psihologi un psihoterapeiti, kas ieguvuši papildus izglītību smilšu terapijā. Daudzi psihologi izmanto smilšu terapijas metodi kā papildus metodi psiholoģiskajā konsultēšanā. Theraplay ir bērna un ģimenes terapija, kas izstrādāta ASV, Čikāgā, ar mērķi uzlabot bērna un vecāku piesaisti, bērna emociju regulāciju, pašvērtējumu un uzticēšanos citiem, kā arī veicināt pozitīvu bērna iesaistīšanos attiecībās ar citiem cilvēkiem. Theraplay metodi var izmantot sākot no dzimšanas, visefektīvākā tā ir pirmsskolas vecuma bērniem, bet var izmantot darbā ar vecākiem bērniem un pat pusaudžiem. Ieteicama situācijās, kad jāatjauno saikne bērnam ar vecāku pēc atgriešanās ģimenē no ārpusģimenes aprūpes, ja bērns pārcietis traumu u.c. gadījumos ²⁷	B	B P	B P		B P	B P
Theraplay metode (īstermiņa terapija)	Theraplay ir bērna un ģimenes terapija, kas izstrādāta ASV, Čikāgā, ar mērķi uzlabot bērna un vecāku piesaisti, bērna emociju regulāciju, pašvērtējumu un uzticēšanos citiem, kā arī veicināt pozitīvu bērna iesaistīšanos attiecībās ar citiem cilvēkiem. Theraplay metodi var izmantot sākot no dzimšanas, visefektīvākā tā ir pirmsskolas vecuma bērniem, bet var izmantot darbā ar vecākiem bērniem un pat pusaudžiem. Ieteicama situācijās, kad jāatjauno saikne bērnam ar vecāku pēc atgriešanās ģimenē no ārpusģimenes aprūpes, ja bērns pārcietis traumu u.c. gadījumos ²⁷					P B	P B
Higiēnas pakalpojums	Higiēnas pakalpojums ir mazgāšanās un / vai veļas mazgāšanas pakalpojums. Pakalpojumu paredzēts personām, kurām to nav iespējams izdarīt mājās apstākļos.						P B

²⁵ Montesori nodarbības bērniem. Izgūts: <http://rigasveseliba.lv/lv/montesori-nodarbibas-berniem/>

²⁶ Vairāk lasīt: PEP mamma. Izgūts: <https://purinuskola.weebly.com/pep-mamma.html>

²⁷ Theraplay metodes apmācītie praktiķi. Izgūts: <http://www.wp.theraplay.org/latvia/apmaciti-praktiki/>

Pakalpojuma nosaukums	Īss pakalpojuma apraksts	Gadījumi, kuros tiek piemērots pakalpojums ²					
		Atkarība	Vardarbība	GRT	Piesaiste	Prasmes	Ilgstoša nabadzība
Sociālās aprūpes pakalpojumi personas dzīvesvietā – aprūpe mājās	Pakalpojums mājās pamatvajadzību apmierināšanai personām, kuras objektīvu apstākļu dēļ nevar sevi aprūpēt, kā arī bērnu invalīdu aprūpe.						
Fizioterapeits	Fizioterapeits ir ārstniecības persona – funkcionālais speciālists, kurš izvērtē cilvēka fizisko funkcionālo stāvokli, analizē tā ietekmi uz cilvēka ikdienas aktivitātēm (t.sk., darbu) un saistību ar pašsajūtu (piem., sāpēm). Pēc rūpīgas pacienta izmeklēšanas un izvērtēšanas, kopīgi ar pacientu (vajadzības gadījumā arī iesaistot piederīgos, piem., bērniem) tiek izvirzīti terapeitiskie mērķi un izvēlētas atbilstošas un pacientam pieņemamas terapijas metodes. ²⁸						
Logopēds	Logopēds ir valodas un runas korekcijas pedagogs, kas nodarbojas ar valodas un runas traucējumu novēršanu bērniem un pieaugušajiem. ²⁹						
Audiologopēds	Audiologopēds ir funkcionālais speciālists, kurš veic komunikācijas spēju, runas/valodas, fonācijas un rīšanas traucējumu novērtēšanu, diagnostiku, korekciju un rehabilitāciju. Palīdz bērniem ar aizkavētu attīstību, specifiskiem runas un valodas attīstības traucējumiem, mācīšanās iemaņu attīstības traucējumiem. ³⁰						
Mikrologopēds	Agrīnās attīstības logopēds. Mikrologopēds novērtē bērna pirmsrunas attīstību – pārbauda redzes un dzirdes analizatoru darbību, spēju noturēt uzmanību, sejas muskulatūras un rociņu sīkās muskulatūras darbību, mēles kustības un citas attīstības pazīmes, sniedz rekomendācijas turpmākai attīstībai vecumā no dzimšanas līdz 2 gadu vecumam. ³¹						
Ergoterapeits	Ergoterapeits ir funkcionālais speciālists, kurš palīdz sasniegt maksimāli iespējamo neatkarību ikdienas aktivitātēs. Nepieciešamības gadījumā ergoterapeits iesaka, pielāgo un apmāca lietot tehniskos palīgīdzekļus, izgatavo rokas ortozes. ³²						
Speciālais pedagogs	Speciālais izglītības skolotājs palīdz skolās pedagogiem darbā ar skolēniem, kuriem ir fiziskās, garīgās vai psihiskās attīstības traucējumi.					B	

²⁸ Kas ir fizioterapija? Izgūts: <http://www.fizioterapeitiem.lv/kas-ir-fizioterapija>

²⁹ Logopēdiņa. Izgūts: <https://liepajasslimnica.lv/index.php/nodalas/fizikalas-terapijas-un-rehabilitācijas-nodala/128-rehnod-pakalpojumi/1059>

³⁰ Bērnu audiologopēds. Izgūts: <https://vc4.lv/pakalpojumi/bernu-veseliba/bernu-audiologopeds/>

³¹ Mazuļa runas attīstība no pirmajam piedzimšanas dienam. Mikrologopēdes ieteikumi jaunajiem vecākiem. Izgūts: <https://www.mammamuntetiemi.lv/articles/43451/mazula-runas-attistiba-no-pirmajam-piedzimsanas-dienam-mikrologopedes-ieteikumi-jaunajiem-vecakiem/>

³² Ergoterapeits. Izgūts: <https://www.bkus.lv/lv/content/ergoterapeits>

Pakalpojuma nosaukums	Īss pakalpojuma apraksts	Gadījumi, kuros tiek piemērots pakalpojums ²					
		Atkarība	Vardarbība	GRT	Piesaiste	Prasmes	Ilgstoša nabadzība
Portidžas mācībsistēma	Agrīnā korekcija un audzināšanas sistēma. Metode attiecināma uz pirmsskolas (0 - 7-8 g.v.) vecuma bērniem ar GRT, kura tiek realizēta bērnam pazīstamā un draudzīgā vidē - mājās. Fokuss ir uz to, lai ģimenē veidotos pozitīva attieksme pret savu bērnu ar īpašām vajadzībām, un parādīt, ka mērķtiecīgi un regulāri strādājot, arī viņu bērns ir spējīgs apgūt jaunas iemaņas un zināšanas, neatkarīgi no bērna garīgās un fiziskās attīstības pakāpes. Darba galamērķis ir palīdzēt ikvienam no šiem bērniem integrēties savu vienaudžu vidū, t.i., apmeklēt bērnu dārzu, rotaļu grupas u.c. mācību iestādes. ³³			B			
ABA terapija	ABA (<i>Applied Behavior Analysis</i>) terapija: uzvedības analīze, zinātniski pamatota metode, kas izstrādāta tieši bērnu ar autismu apmācībai. Tā balstās uz kognitīvi – biheiviorāliem principiem, un ir ļoti mērķtiecīga, strukturēta un intensīva bērna apmācība. ABA ir efektīva metode saskarsmes un komunikācijas prasmiņu veidošanai un nevēlamas uzvedības korekcijai. ³⁴			B P			

³³ Kas ir Portidža? Izgūts: https://downsyndrome.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=61:portidza&catid=1:raksti&Itemid=56

³⁴ Kronberga Z. Kas ir autisms? (2016) Izgūts: <http://arsts.lv/jaunumi/zane-kronberga-kas-ir-autisms>